

Diversiteit in het Onderwijs

Voorbij enkele mythes

20 november 2019

Noel Clycq

EduBRON – Departement OOW

Centrale functies van onderwijs

- Kwalificeren
- Individuele ontwikkeling
- Socialiseren
(Biesta, 2015 – Het Prachtige risico van onderwijs)

Onderwijs in 'eigen taal en cultuur'

- Publiek onderwijs is cruciaal in de constructie van een 'verbeelde nationale gemeenschap' (Anderson, 1990)
- 'Recht' op erkenning van 'eigen' taal en culturele emblemen (Wimmer, 2013)
- Sterke familie-school relatie: onderwijs in eigen taal en cultuur voor 'Vlamingen' zonder migratieachtergrond
- Tegelijk impliciete/expliciete afwijzing van bepaalde andere culturele elementen

Maatschappelijke veranderingen

- Iedereen minderheid?
- Belangrijke demografische verschuiving sterk zichtbaar in scholen: bijna 70% van de 0 tot 15 jarigen in Antwerpen
- Onderwijspersoneel 90-95% geen immigratieachtergrond
- Leerkracht-leerling relatie is cruciaal

Het Vlaamse onderwijs in PISA

Ook kampioen in ongelijkheid?

Geen mythe

Onderwijs in Vlaanderen

- Nog steeds sterke score, maar dalend
- Tegelijkertijd grote ongelijkheden in prestaties
 - Bijna grootste kloof tussen de 10% sterkst scorende groep en 10% zwakst scorende groep
 - Bijna grootste kloof tussen jongeren met en zonder immigratieachtergrond

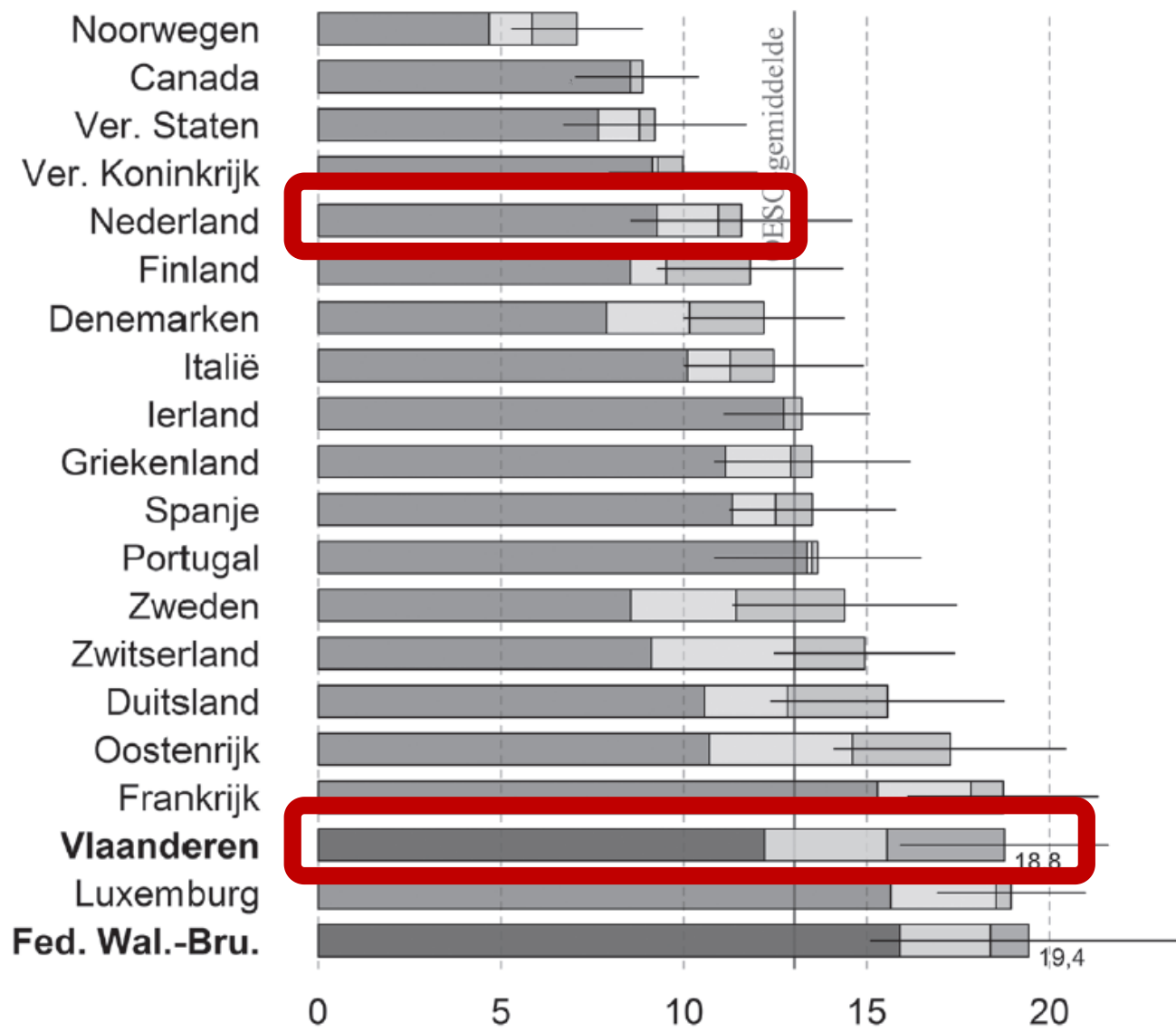

Figuur 6.2.2.e: Onderwijsprestaties 15-jarigen Europees vergeleken

Gemiddelde score op wiskunde van autochtone 15-jarigen en 15-jarigen met een migratie-achtergrond (som 1ste en de 2de generatie) en verschil tussen beide scores, EU15-landen en Vlaamse Gemeenschap, 2012

	<i>Autochtone leerlingen (1)</i>	<i>Leerlingen met migratieachtergrond (2)</i>	<i>Verskil in punten tussen (2) en (1)</i>
Ierland	503	501	-2
VK	499	489	-9
Luxemburg	511	470	-40
Portugal	493	449	-44
Italië	490	442	-48
Griekenland	459	408	-51
Spanje	491	439	-52
Duitsland	522	475	-47
Nederland	531	474	-57
Zweden	490	432	-58
Oostenrijk	517	457	-59
Denemarken	508	442	-66
Frankrijk	508	441	-67
België	530	455	-75
Finland	523	439	-85
Vlaamse Gemeenschap	544	447	-97

Figuur 15: Variantie verklaard door de sociaaleconomische en de migratieachtergrond (van links naar rechts, netto-effect van de sociaaleconomische origine, gezamenlijk effect van de twee variabelen en netto-effect van de migratiecategorie)

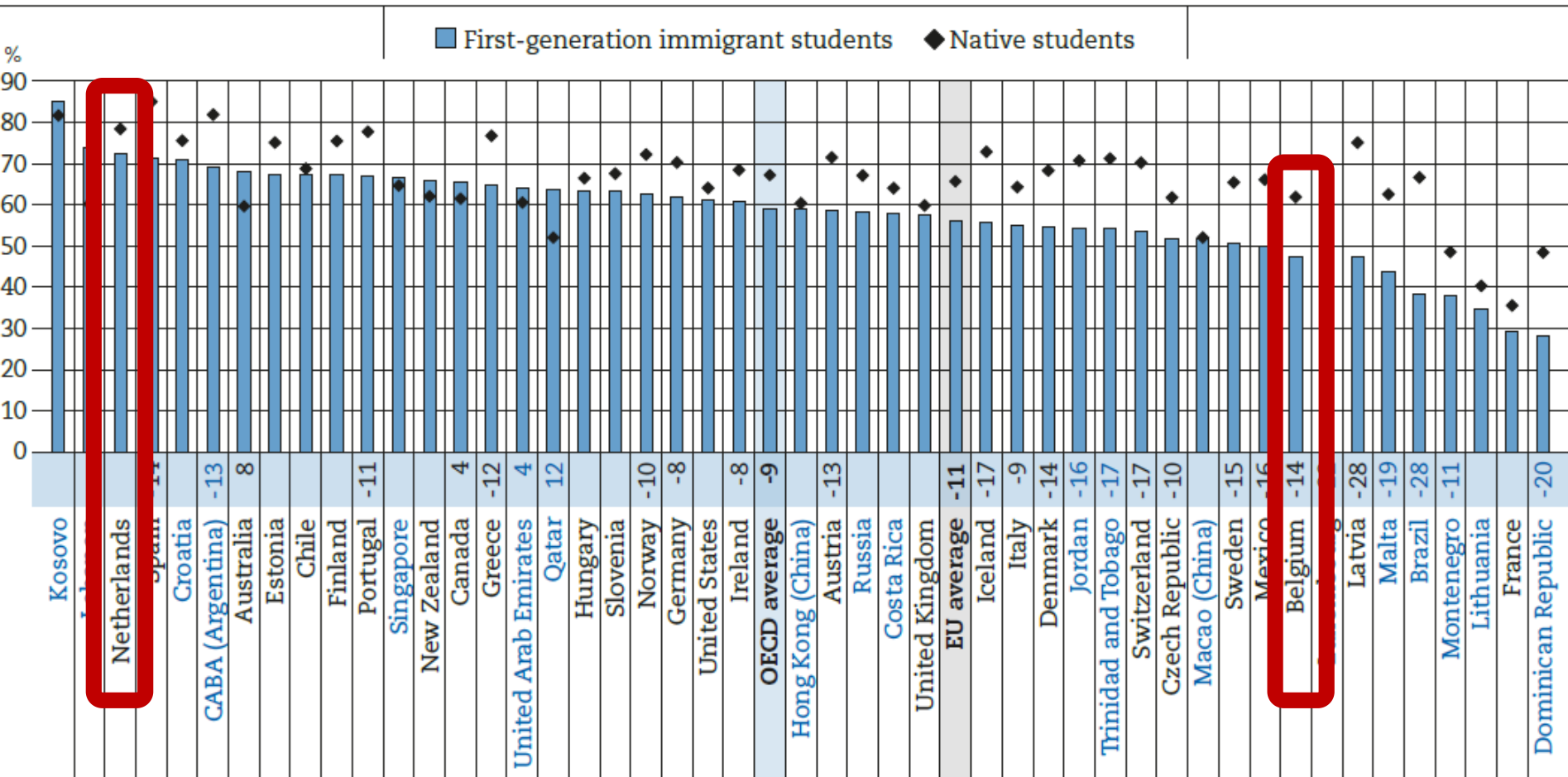

Jacobs & Danhier (2017)
 Segregatie in het onderwijs
 overstijgen. PISA 2015.
 Brussel: Koning
 Boudewijnstichting

Gevolgen voor verbondenheid?

Verbondenheid met de school

Figure 3.10 ■ Sense of belonging at school, by immigrant background
Percentage of students who reported a sense of belonging at school

Verbondenheid met de nationale identiteit

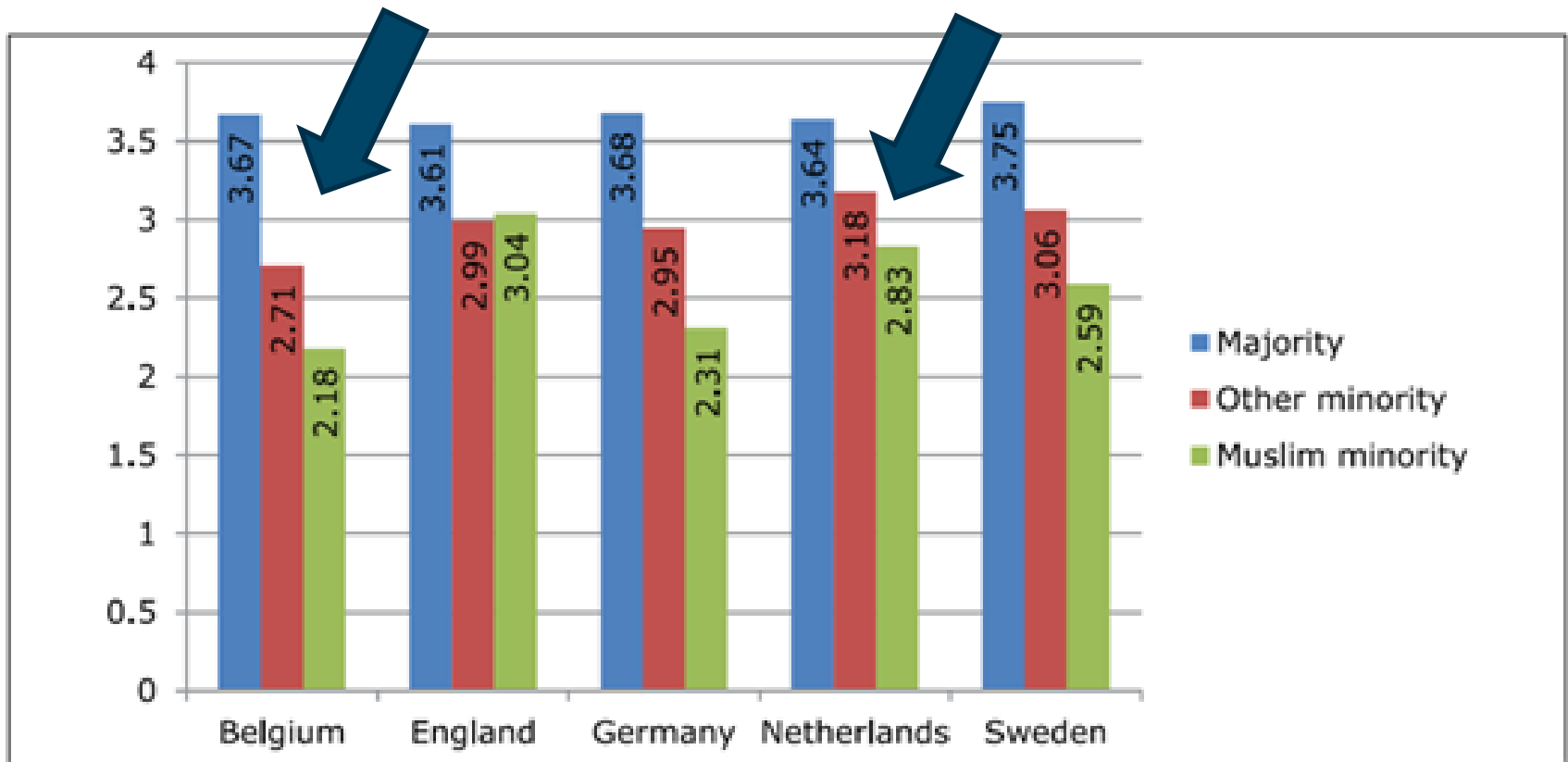

Figure 1. National identification of majority, Muslim, and other minority youth, by country.
Note. Unweighted data.

Fleischmann and Phalet (2018) Religion and National Identification in Europe: Comparing Muslim Youth in Belgium, England, Germany, the Netherlands, and Sweden, *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 49(1): 44–61

Aanpak van deze ongelijkheden

Voorbij enkele mythes

Debunking some myths (Schleicher, 2018)

- Armoede betekent schoolachterstand?
 - 10% armsten in Estland scoren even hoog als de gemiddelde middenklasse student op OESO niveau
- Migratiediversiteit hangt samen met grote ongelijkheid?
 - Arabisch sprekenden immigranten in Nederland scoren 56 hoger dan 'dezelfde' jongeren in Denemarken (zie ook Vlaanderen)
 - Onderwijssysteem waarin jongeren terechtkomen is belangrijker dan waar jongeren vandaan komen
- Een 'Cultuur' benadering zegt weinig over (niet-) succesvolle systemen
- Maar meer geld is ook niet de oplossing
 - Lux = 187,000 dollar & Hongarije = 47,000 dollar -> gelijkaardige PISA score

Mythes in ons onderwijs

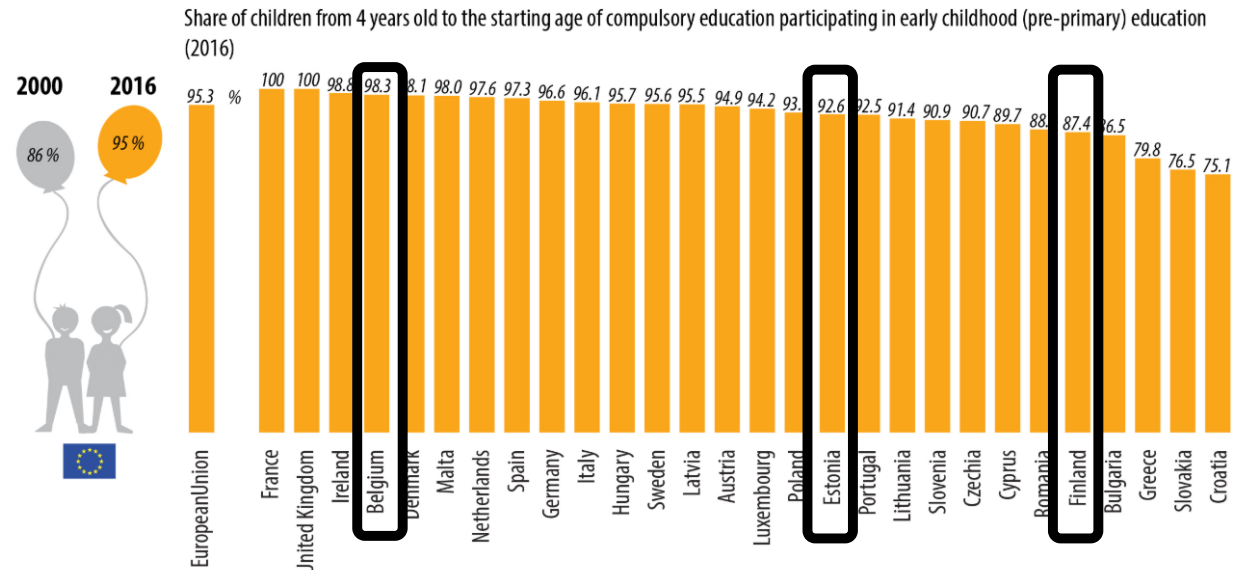
Het probleem van kleuterparticipatie?

Vlaanderen staat aan de top in kleuteronderwijs-participatie

<https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/elke-dag-kleuteronderwijs-telt>

<https://onderwijs.vlaanderen.be/sites/default/files/atoms/files/actieplan-kleuterparticipatie-bijlage-PB-12-12-2016.pdf>

95 % of children in the EU between four and the starting age of primary education attend school

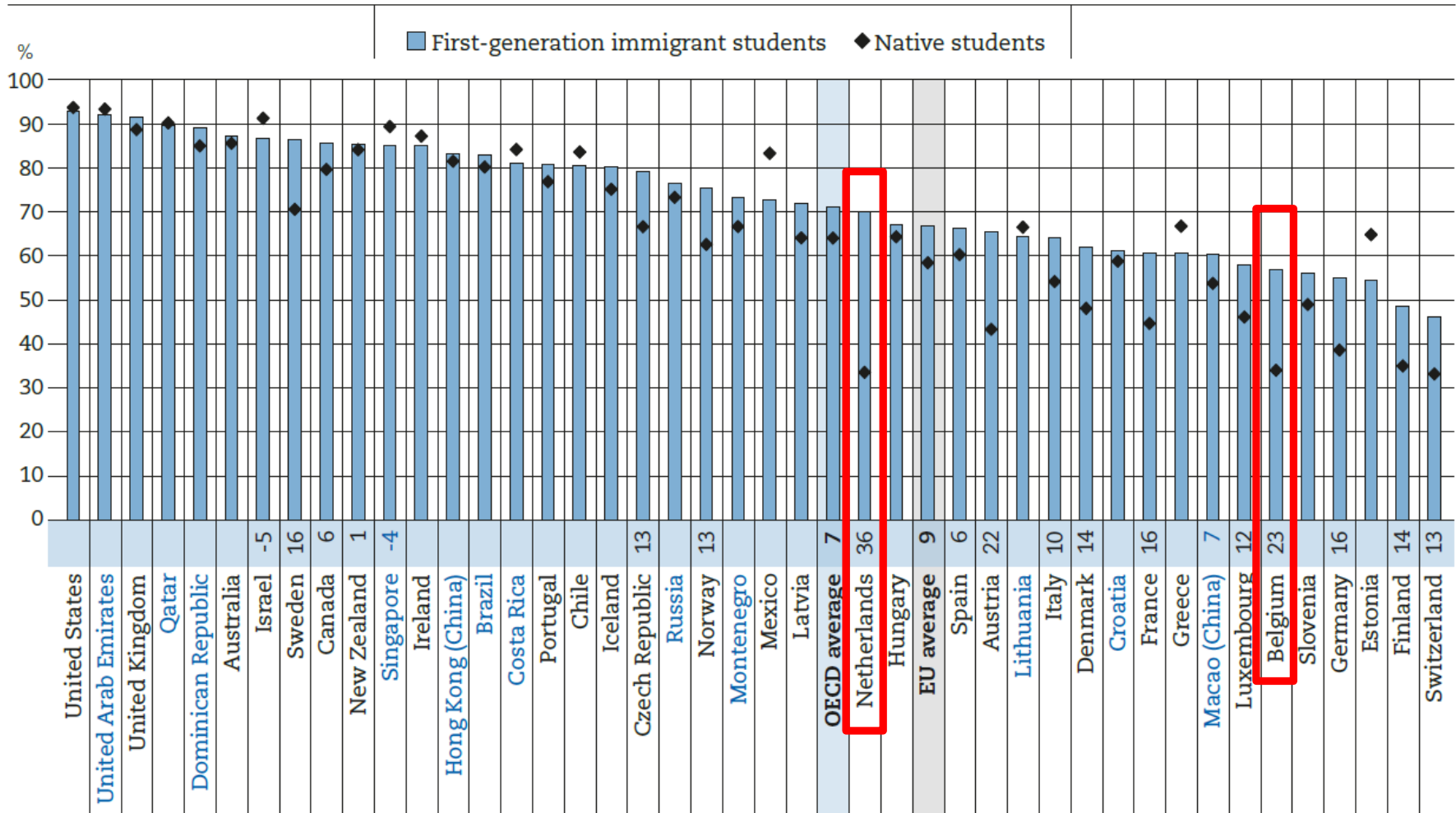
ec.europa.eu/eurostat

kleuters met een vreemde nationaliteit hebben meer kans om niet-ingeschreven te zijn (geldt evenwel niet voor kleuters met Marokkaanse en Turkse nationaliteit, des te meer voor kleuters met Indische en Chinese nationaliteit);

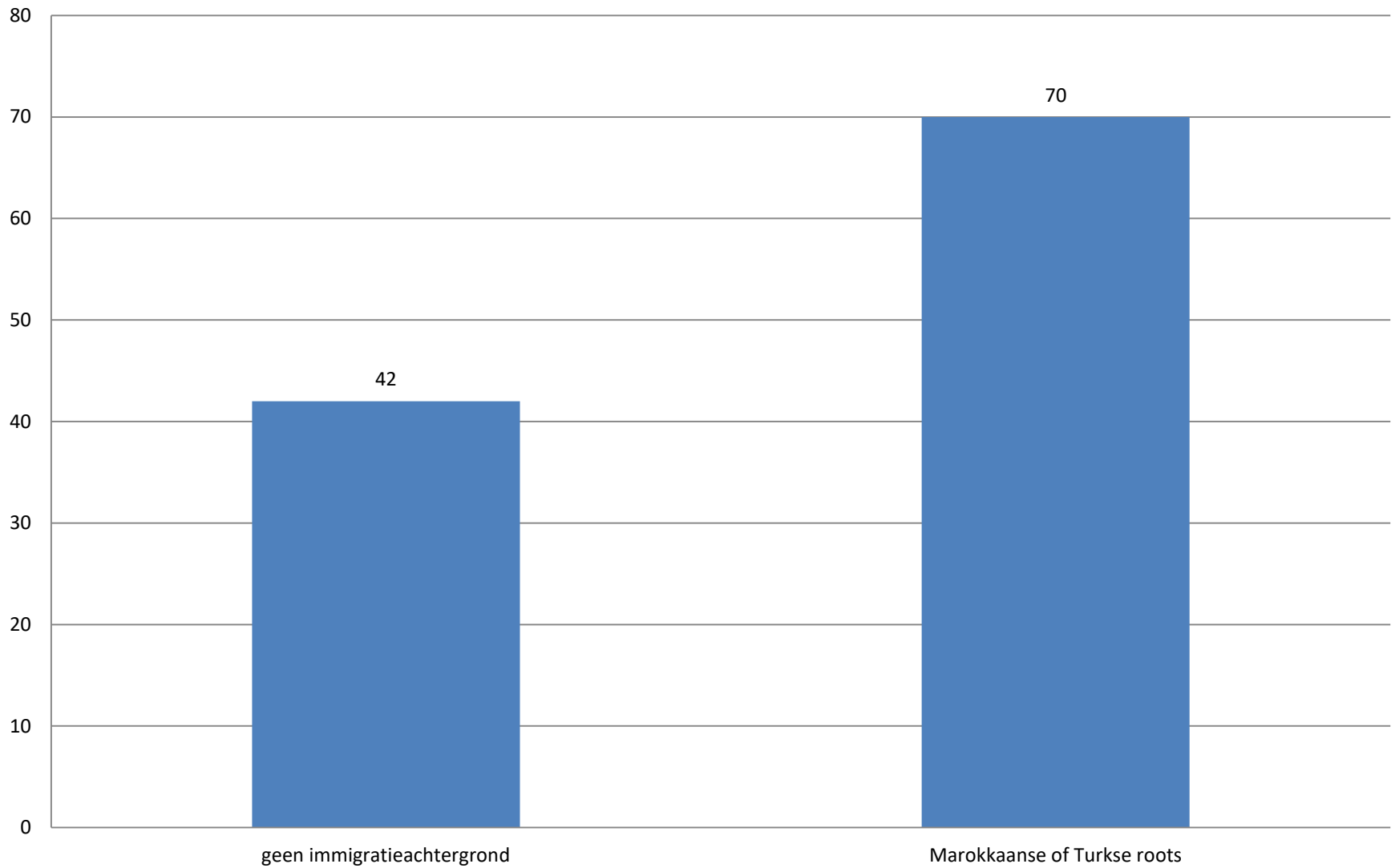
Mythes in ons onderwijs

Onvoldoende motivatie?

Figure 3.17 ■ **Difference in motivation to achieve, by immigrant background**
 Percentage of students who reported high motivation to achieve

Ik wil goede punten halen op school (% helemaal akkoord)

En de ouders?

Tabel 2. Aandeel ouders dat het opvoedingsdoel vermeldde in de top 3, naar geslacht en herkomst (percentages)

	Totaal	Geslacht			Herkomst		
		mannen	vrouwen	sign.	België/EU	niet-EU	sign.
1. Gevoel voor verantwoordelijkheid hebben	48,5	49,2	47,9	n.s.	48,3	49,2	n.s.
2. Zelfstandig kunnen oordelen	24,2	26,6	22,2	**	24,9	18,9	*
3. Voor zichzelf kunnen opkomen	43,2	41,5	44,5	n.s.	45,1	30,9	***
4. Hun eigen doelen nastreven	30,5	30,2	30,8	n.s.	32,0	22,2	***
5. Rekening houden met anderen	13,1	14,3	12,2	n.s.	13,2	12,5	n.s.
6. Verdraagzaam zijn	10,4	10,7	10,3	n.s.	10,3	11,3	n.s.
7. Zich correct of gepast gedragen	28,3	28,2	28,4	n.s.	27,7	33,1	*
8. Respect hebben voor andere mensen	58,6	52,8	63,4	***	58,5	58,7	n.s.
9. Goed opgeleid zijn	28,8	31,3	26,8	*	26,7	42,1	***
10. IJverig en ambitieus zijn	10,4	13,6	7,8	***	9,7	14,9	**
<i>n</i>	2.553	947	1.606		1.904	614	

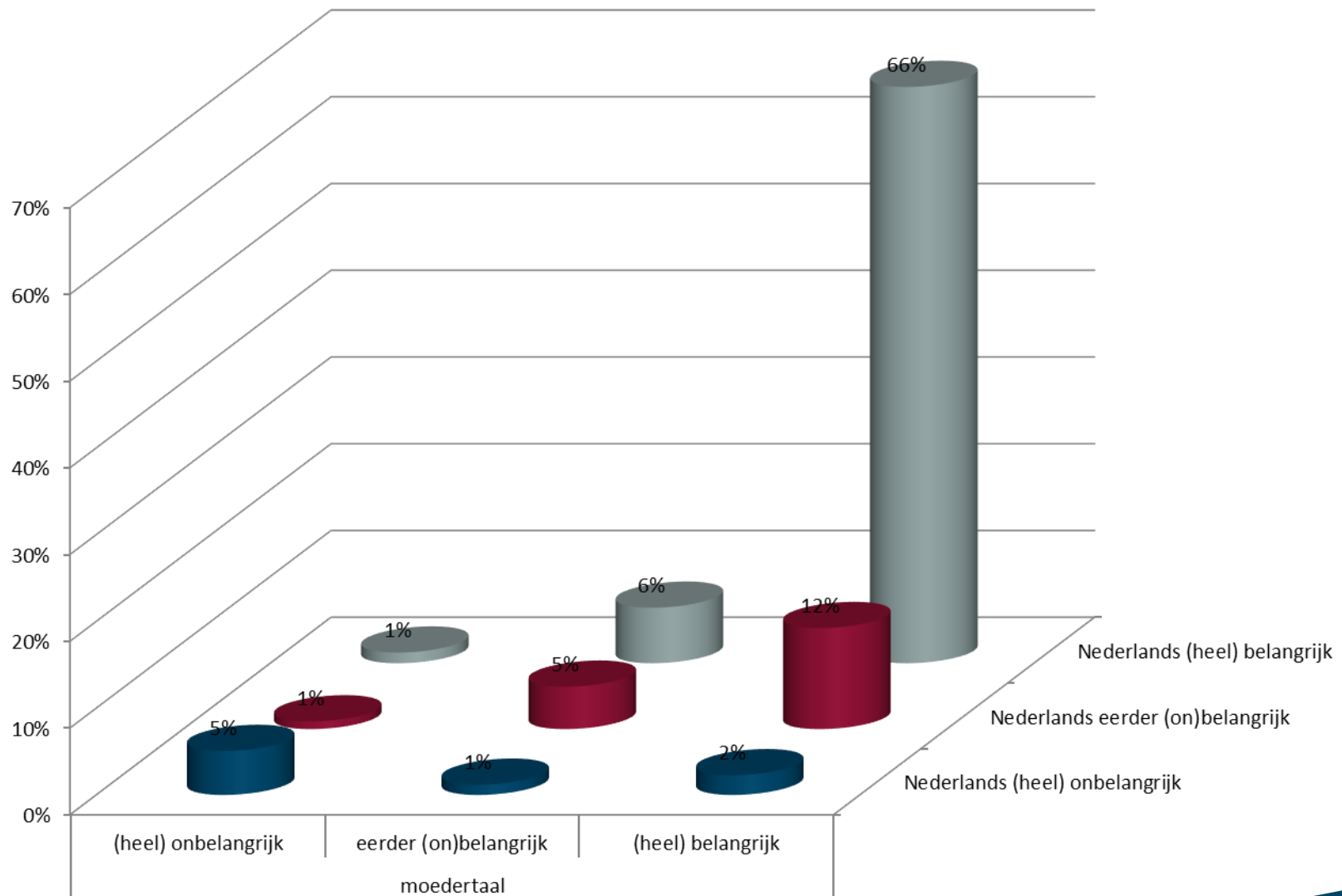
Significantieniveau: Pearson χ^2 : *p < 0,05; **p < 0,01; *** p < 0,001; n.s. niet significant.

BRON: GEZINSENQUÊTE 2016

Mythes in ons onderwijs

Geen interesse in Nederlands?

Belang leren van moedertaal / Nederlands?

Gebruik van het Nederlands

- 65% van deze leerlingen kijken meestal **TV in het Nederlands**
- % van deze leerlingen die **minstens regelmatig** Nederlands spreken...

Regelmatig Nederlands	
... met hun burens	83,3%
... op internet met hun vrienden	86,2%
... op school met hun vrienden	90,1%
... in de buurt met hun vrienden	82,5%
... thuis met hun broers/zussen	85,7%
... thuis met hun vader	44,7%
... thuis met hun moeder	48,3%
... met hun grootouders	8,9%

Clycq, et al. 2014
– Oprit 14

Mythes in ons onderwijs

Te veel interesse in religie?

‘Religie’ kan een belangrijke steun zijn in het onderwijsproces: (Nouwen, et al., 2019)

- Met name moslimleerlingen stellen zichzelf hoge doelen in het onderwijs, in het bijzonder in vergelijking met niet-gelovige leerlingen
- Maar moslimleerlingen hebben ook de meest negatieve leerkrachtrelaties en voelen zich weinig gesteund en gerespecteerd

Voorbij de mythes

Met een nieuwe bril kijken naar
'verschillen'

Multicultureel
onderwijs

Nieuwe
wegen
bewandelen?

'Nieuwe'
gedeelde
identiteiten?

Bottom-up
initiatieven

Nieuwe vormen van verbondenheid?

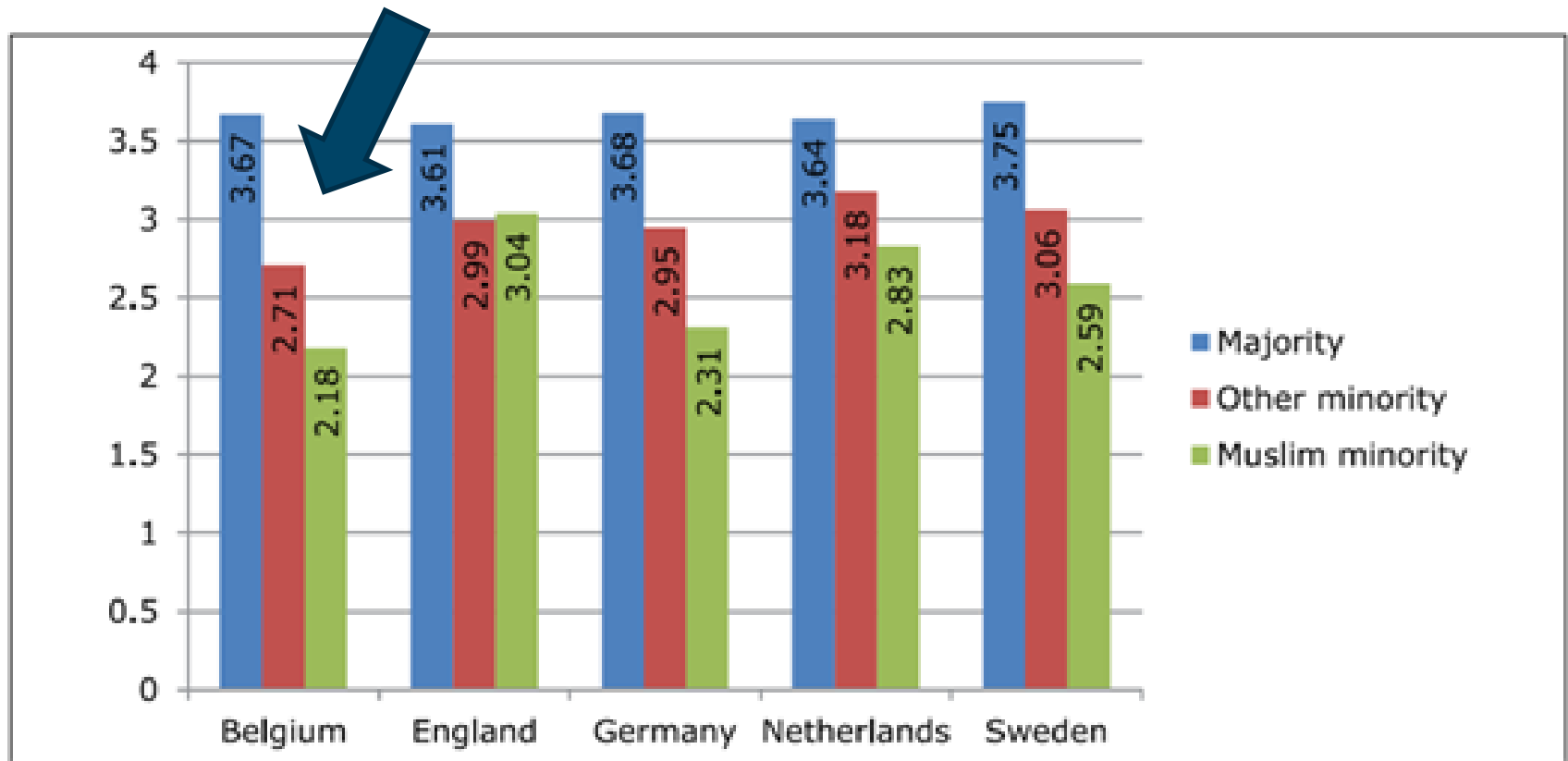

Figure 1. National identification of majority, Muslim, and other minority youth, by country.
Note. Unweighted data.

Fleischmann and Phaet (2018) Religion and National Identification in Europe: Comparing Muslim Youth in Belgium, England, Germany, the Netherlands, and Sweden, *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 49(1): 44–61

Nieuwe vormen van verbondenheid?

(Erg) sterk	Europese identiteit	Stads- identiteit (Antwerpen)	Belgische identiteit	Vlaamse identiteit
Leerlingen zonder migr.	58,8%	76,3%	79,6%	75,8%
Leerlingen met Marokkaanse migr.	45%	53,7%	39,6%	29,9%
Verschil	13,8%	22,7%	40%	45,9%

Clycq,
Driezen &
Verschraegen (in
review)

Belang van 'multicultureel' onderwijs

- Een 'en-en' verhaal: 'multicultureel' onderwijs verhoogt prestaties en verbondenheid voor 'minderheden' en geen negatieve impact op leerlingen zonder immigratieachtergrond (Celeste, et al., 2019)
- Maar:
 - weinig incorporatie in het curriculum of de lespraktijk (Agirdag, et al., 2016)
 - over het algemeen weinig interesse bij leerkrachten in (extra) vorming...
 - en toch voelt slechts 17% zich (zeer) goed voorbereid (Talis, 2019)

Belang van bottom-up initiatieven

- Zoektocht van ouders naar institutionele ondersteuning bij opvoedings- en onderwijsprocessen
- En een sterkere connectie tussen de school en thuis omgeving zoals die er is voor Nederlandstalige ouders zonder immigratieachtergrond
- Oplossingen zoals nieuwe voltijdse of weekendscholen?

Belang van bottom-up initiatieven

Ik zou de eerste zijn om mijn kinderen naar een islamitische school te sturen omdat ge dan **als ouder wordt ontlast van heel die verantwoordelijkheid van die culturele dingen die ge moet doorgeven. Dan kunt ge u dus gewoon bezighouden met uw kinderen op te voeden.** En daarmee te spelen en van alles mee te doen want de rest gebeurt toch buiten (man, Marokkaanse immigratieachtergrond, 35 jaar)

(Clycq, 2009)

Belang van bottom-up initiatieven

In de toekomst wil ik er meer aandacht aan besteden om **hen toch het meest elementaire van de Italiaanse taal te leren**. Want het is toch wel heel belangrijk... als ik dat zie bij mijn moeder, als ... **mijn moeder praat heel heel weinig Nederlands en dan merkt ge toch dat ze moeilijk met elkaar kunnen communiceren bijna**. Dat is toch wel jammer hè. **Dat zou toch eigenlijk niet mogen**. (man, Italiaanse immigratieachtergrond, 37 jaar)

(Clycq, 2009)

Belang van bottom-up initiatieven

De communicatie met mijn ouders is soms echt een probleem, vooral bij mijn jongste zusje. Zij wil soms echt zo dingen vertellen aan mijn mama, zo over 't school en zo, maar dat gaat dan niet. Want zij spreekt echt niet zo goed Chinees. En dat vindt mijn moeder dan zo spijtig, want zij wil dan echt luisteren naar R's verhalen, maar ja... haar Nederlands is ook niet zo goed. Dus...En daarom wou mijn moeder ook dat wij naar de Chinese school gingen.

(Meisje, Chinese immigratieachtergrond, Antwerpen, ASO)

(Clycq et al., 2014)

De toekomst

- Erkenning van en inspelen op behoeften van ouders en jongeren met een immigratieachtergrond, die vaak erg gelijkaardig zijn aan die van ouders en jongeren zonder immigratieachtergrond
- Ondersteunen van de leerkracht als cruciaal persoon – met name voor kwetsbare jongeren
- Sterkere aandacht voor de impliciete en expliciete insluitings- en uitsluitingsprocessen

Dank u!

Referenties

Agirdag, O., Phalet, K., and Van Houtte, M. 2016. "European identity as a unifying category: National vs. European identification among native and immigrant pupils." *European Union Politics* 17 (2): 285-302. doi: 10.1177/1465116515612216.

Agirdag, O., Merry, M. S., & Van Houtte, M. (2016). Teachers' understanding of multicultural education and the correlates of multicultural content integration in Flanders. *Education and Urban Society*, 48(6), 556-582.

Anderson, B. (2006). *Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism*. Verso books.

Celeste, L., Baysu, G., Phalet, K., Meeussen, L., & Kende, J. (2019). Can school diversity policies reduce belonging and achievement gaps between minority and majority youth? Multiculturalism, colorblindness, and assimilationism assessed. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 0146167219838577.

Clycq, N., Timmerman, C., Van Avermaet, P., Wets, J. & Hermans, P. (2014). Oprit 14: Naar een schooltraject zonder snelheidsbeperkingen. Gent: Academia Press.

Clycq, N. (2017). 'We value your food but not your language': Education systems and nation-building processes in Flanders. *European Educational Research Journal*, 16(4), 407–424.

Clycq, N., Driezen, A. & Verschraegen, G. (in review) The importance of (sub)national and supranational identity in ethnic diverse urban schools: studying the identities of minority and majority students taking into account the impact of teacher support and perceived discrimination (in review).

Crul, M. 2016. "Super-diversity vs. assimilation: how complex diversity in majority–minority cities challenges the assumptions of assimilation." *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 42 (1): 54-68. doi: 10.1080/1369183X.2015.1061425.

De Cock, K. (2019) Management van identiteit en diversiteit in Antwerpse secundaire scholen. Een kwalitatief onderzoek naar de motieven en strategieën van schoolleiders . Master thesis. University of Antwerp.

Referenties

Fleischmann, F. and Phalet, K. 2016. "Identity Conflict or Compatibility: A Comparison of Muslim Minorities in Five European Cities." *Political Psychology* 37 (4): 447–463. doi: 10.1111/pops.12278.

Green A. (2013) Education and State Formation. In: Education and State Formation. Education, Economy and Society. Palgrave Macmillan, London.

Jenkins, R. (2014). *Social identity*. Routledge.

Nouwen, W., Van Caudenberg, R., & Clycq, N. (2019). The role of religiosity in students' perceptions of student-teacher relations, school belonging and valuing of education. In *Radicalisation: a marginal phenomenon or a mirror of society?/Clycq, Noel [edit.]; et al.* (pp. 117-152).

Piquera, E., Clycq, N., & Timmerman, C. (2018). Creating bonding social capital: the case of the Polish community school in Flanders. In *Migration and integration in Flanders: multidisciplinary perspectives/Timmerman, Christiane [edit.]; Clycq, Noel [edit.]; Levrau, François [edit.]; Praag, Van, Lore [edit.]; Vanheule, Dirk [edit.]* (pp. 173-195).

Teney, C., Hanquinet, L. and Bürkin, K. 2016. "Feeling European: an exploration of ethnic disparities among immigrants." *Journal of Ethnic and Migration Studies* 42 (13): 2182-2204. doi: 10.1080/1369183X.2016.1166941.

Van Aert, C. (2019). Een kwantitatief onderzoek naar de invloed van Vlaamse identiteitsconstructies van leerkrachten op hun visie op meertaligheid en de religieuze achtergrond van moslimjongeren in het onderwijs. Master thesis. University of Antwerp.

Vervaet, R., D'hondt, F., Van Houtte, M., & Stevens, P. A. (2016). The ethnic prejudice of Flemish teachers: The role of ethnic school composition and of teachability. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 22(4), 552.

Wimmer, A. (2012). *Waves of war: Nationalism, state formation, and ethnic exclusion in the modern world*. Cambridge University Press.